

POSTANOWIENIE

Dnia 24 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Rączka

w sprawie z odwołania J. Ł.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie

z udziałem S. w D.

o ustalenie właściwego ustawodawstwa w zakresie podlegania ubezpieczeniom społecznym,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 24 października 2023 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie

z dnia 31 marca 2021 r., sygn. akt III AUa 968/19,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od odwołującego się na rzecz organu rentowego kwotę 240 (dwieście czterdzieści) zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 31 marca 2021 r., sygn. akt III AUa 968/19 Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację odwołującego się J. Ł. od wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z 8 października 2019 r., sygn. akt VIII U 2808/19, którym Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie z 15 maja 2019 r.

Decyzją z 15 maja 2019 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie na podstawie art. 83 ust. 1 punktu 2 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zmianami, dalej zwaną ustawą systemową) oraz art. 11 ust. 3 lit. a Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego (Dz.Urz. UE. nr L 166/1 z 30 kwietnia 2004 r.) stwierdził, że J. Ł. od 1 stycznia 2013 r. podlega ustawodawstwu polskiemu. W uzasadnieniu organ rentowy wskazał m.in., że - wnioskodawca podlegał polskiemu ustawodawstwu w zakresie zabezpieczenia społecznego zgodnie z art. 11 ust. 3 lit. a) rozporządzenia podstawowego. Fakt formalnego zgłoszenia wnioskodawcy do ubezpieczeń społecznych w Republice Litewskiej. wobec nie wykonywania żadnych czynności przez spółkę, nie ma znaczenia bowiem strona litewska zawiadomiona o ustaleniu ustawodawstwa tymczasowego polskiego pismem z 17 sierpnia 2018 r. w terminie dwóch miesięcy od dnia otrzymania powyższego pisma nie złożyła odmiennej opinii w kwestii ustalonego ustawodawstwa. Zatem ustalenia ustawodawstwa tymczasowego ZUS stały się ostateczne. Dlatego umowa o pracę zawarta z firmą reprezentowaną przez U. nie została wzięta po uwagę przy ustaleniu właściwego ustawodawstwa.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył J. Ł.. W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Lublinie wniósł o jego oddalenie. Dopuszczone do udziału w sprawie S. w D. reprezentowane przez A.S. przyłączyło się do stanowiska wnioskodawcy.

Wyrokiem z 8 października 2019 r., sygn. akt VIII U 2808/19 Sąd Okręgowy w Lublinie oddalił odwołanie i zasądził od J. Ł. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie kwotę 180 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniósł odwołujący się, zarzucając mu nierozpoznanie istoty sprawy i naruszenie art. 13 ust. 3 w zw. z art. 11 ust. 3 lit. a. art. 87a rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady /WE/ nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego; art. 217 § 2 k.p.c. w zw. z art. 207 § 3 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Apelacyjny uznał apelację za niezasadną.

Sąd drugiej instancji wskazał, że w rozpoznawanej sprawie instytucja polska poinformowała litewski organ rentowy o ustaleniu tymczasowego ustawodawstwa polskiego, a następnie wobec upływu 2-miesięcznego terminu ustawodawstwo tymczasowe stało się ostatecznym.

Procedura pomiędzy właściwymi podmiotami dotyczyła okresu po tym jak utraciło swą ważność wydane uprzednio wnioskodawcy zaświadczenie A1. Wnioskiem z 7 czerwca 2018 r. wnioskodawca zwrócił się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w Lublinie o ustalenie właściwego ustawodawstwa z uwagi na jednoczesne prowadzenie działalności gospodarczej na terenie kraju i zatrudnienie w litewskiej firmie U. pr. [...] na okres od 3 czerwca 2013 r. do 2 czerwca 2014 r. Do wniosku nie dołączył zaświadczenia A1. ZUS pismem z 17 sierpnia 2018 r. ustalił wobec wnioskodawcy od 1 marca 2013 r. tymczasowe ustawodawstwo polskie.

Skoro zatem w sprawie ustalono, że wnioskodawca prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą oraz, że strona litewska odmówiła wydania wnioskodawcy formularza A1, to prawidłowo Sąd Okręgowy uznał, że jedynym tytułem podlegania ubezpieczeniom społecznym przez wnioskodawcę w tym czasie jest prowadzona działalność gospodarcza na terytorium Polski. Podleganie ubezpieczeniom społecznym w przypadku osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą jest obowiązkowe, o czym stanowi art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 12 ust. 1 systemowej.

Zaznaczyć należy że na powyższe ustalenie nie wpływa okoliczność, że toczy się postępowanie przed Państwową Inspekcją Pracy Republiki Litewskiej przy Ministerstwie Opieki Społecznej i Pracy. W toku postępowania prowadzonego w celu ustalenia właściwego ustawodawstwa nastąpiło, wymagane przez powołane rozporządzenia, nawiązanie kontaktów przez instytucję litewską i polską. W jego konsekwencji ustalono, iż praca najemna świadczona przez wnioskodawcę na terenie Litwy ma marginalny charakter. Wobec tego, zaskarżona w niniejszym postępowaniu decyzja stanowi efekt „wspólnego porozumienia”, o którym mowa w art. 16 ust. 4 *in fine* rozporządzenia wykonawczego.

Sąd drugiej instancji podniósł, że Sąd Najwyższy w wyroku z 4 kwietnia 2017 r., II UK 248/16 (Legalis nr 1618096) wyraził pogląd, że gdy obie instytucje właściwe dojdą do wspólnego porozumienia, to ma ono decydujące znaczenie dla ustalenia ustawodawstwa właściwego, gdyż przepisy art. 13 ust. 2 i 3 rozporządzenia podstawowego mają na celu wyeliminowanie podwójnego ubezpieczenia w różnych państwach członkowskich, a nie ustalenie ubezpieczenia korzystnego dla zainteresowanego ze względu na wysokość składek. Zatem z punktu widzenia ustalenia ustawodawstwa w trybie przepisów rozporządzenia wykonawczego istotne jest, aby w jego wyniku zainteresowany został objęty ubezpieczeniem w jednym państwie członkowskim. Wprawdzie odbywa się to z uwzględnieniem przepisów rozporządzenia podstawowego zawierającego normy kolizyjne, ale nie oznacza to, że zainteresowany może w oparciu o nie kwestionować przed organem jednego państwa członkowskiego (miejsca zamieszkania) wspólne porozumienie, a właściwie weryfikować stanowisko zajęte przez drugie państwo członkowskie (miejsca wykonywania pracy najemnej), żądając ustalenia ustawodawstwa miejsca wykonywania pracy najemnej (tak postanowienia Sądu Najwyższego: z 27 września 2016 r., I UZ 14/16 Legalis numer 1537153; z 6 września 2016 r., I UZ 13/16, Legalis nr 1522367).

Kwestia określenia właściwego ustawodawstwa należy do instytucji ubezpieczeniowych dwóch krajów unijnych, które są uprawnione do wzajemnego uzgodnienia terminowego ubezpieczenia społecznego w danym kraju, potwierdzonego zaświadczeniem A1, również w przypadku umów o pracę najemną, zawartych na czas nieokreślony. Każdy wniosek powinien być indywidualnie oceniony, z uwzględnieniem na przykład: ilości godzin pracy w danym kraju, charakteru zatrudnienia, kosztów dojazdu do miejsca pracy, kosztów noclegu w innym kraju, kwalifikacji zawodowych /w tym znajomości języka danego kraju/, charakteru działalności gospodarczej w kraju macierzystym. Sądowe postępowanie odwoławcze w takich sprawach koncentrować się powinno na zachowaniu właściwej procedury unijnej przez właściwe instytucje ubezpieczeniowe. Ponadto, dokument A1 wydany osobie wykonującej pracę najemną na terenie państwa członkowskiego jest wiążący zarówno dla instytucji ubezpieczeniowej, jak i dla Sądu. Zgodnie z art. 5 rozporządzenia 987/2009, dokumenty wydane przez

instytucje ubezpieczeniowe dla celów stosowania przepisów Tytułu 11 rozporządzenia 883/2004 są akceptowane przez instytucje pozostałych państw członkowskich tak długo, jak długo nie zostaną wycofane lub uznane za nieważne przez państwo członkowskie, w którym zostały wydane.

W sprawie niniejszej znamienne jest, iż wnioskodawca nie przedstawił dokumentu A1 w toku postępowania. Zgromadzony w sprawie materiał dowodowy uprawniał zatem Sąd pierwszej instancji do przyjęcia marginalności pracy najemnej wnioskodawcy na Litwie. Brak uprawnień ze strony ZUS do oceny ważności umowy o pracę w innym państwie unijnym nie oznacza, że ZUS w ogóle nie może mieć żadnych wątpliwości w tym zakresie, co wynika wprost z regulacji zawartych w art. 5 i 16 rozporządzenia podstawowego. W praktyce w przedmiotowej sprawie ZUS jedynie zaakceptował ustalenia i ocenę dokonane w tej kwestii przez litewską instytucję ubezpieczeniową.

Wskazać należy, że jeśli chodzi o dokument w postaci poświadczenia rejestracji w systemie ubezpieczenia społecznego innego państwa członkowskiego, to jest on tylko dowodem zgłoszenia do ubezpieczenia, które samo w sobie nie przesądza o istnieniu ważnego tytułu do objęcia ubezpieczeniem.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego Sąd Okręgowy należycie wyjaśnił sprawę, a przeprowadzona ocena dowodów była prawidłowa. Apelacja nie wykazuje uchybień w rozumowaniu Sądu, które podważałyby prawidłowość dokonanej oceny. Podsumowując, zaskarżony wyrok jest prawidłowy, apelacja natomiast nie zawierała żadnej argumentacji przemawiającej za jej uwzględnieniem.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego zaskarżył skargą kasacyjną odwołujący się w całości.

Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania oparto na podstawach przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 (występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego) oraz pkt 4 (oczywista zasadność skargi kasacyjnej) k.p.c.

Strona skarżąca wskazała, że istotnym zagadnieniem prawnym w przedmiotowej sprawie wymagającym zajęcia stanowiska Sądu Najwyższego jest określenie:

a) czy dopuszczalne, w świetle brzmienia przepisu art. 11 ust. 1 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. w sprawie koordynacji systemów zabezpieczenia społecznego, jest orzekanie przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych o ustawodawstwie właściwym w zakresie podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym wnioskodawcy prowadzącej na terenie Polski działalność gospodarczą, za okresy w których wykonywała ona pracę najemną na terenie innego państwa członkowskiego (Litwy) 1 w których nie została prawomocnie wyłączona z ubezpieczeń społecznych z tego tytułu przez organ właściwy ze względu na kraj wykonywania pracy najemnej,

Ponadto, drugim istotnym zagadnieniem prawnym w przedmiotowej sprawie wymagającym zajęcia stanowiska Sądu Najwyższego jest określenie:

b) czy przepis art. 87a ust. 1 zdanie pierwsze rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. znajduje zastosowanie w przypadku gdy stan faktyczny w zakresie warunków zatrudnienia wnioskodawcy nie ulega zmianie, zaś zmiana jej statusu ubezpieczeniowego wynikać ma wyłącznie z wejścia w życie przepisu art. 14 ust. 5 b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z 16 września 2009 r.,

c) skierowanie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej pytania prejudycjalnego celem wyjaśnienia, czy przepis art. 87a ust. 1 zdanie pierwsze rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 883/2004 z 29 kwietnia 2004 r. znajduje zastosowanie w przypadku gdy stan faktyczny w zakresie warunków zatrudnienia wnioskodawczynie nie ulega zmianie, zaś zmiana jej statusu ubezpieczeniowego wynikać ma wyłącznie z wejścia w życie przepisu art. 14 ust. 5b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r.

Ponadto, w ocenie strony skarżącej, niniejsza skarga kasacyjna zasługuje na przyjęcie do rozpoznania ponieważ jest oczywiście uzasadniona, zgodnie z treścią zarzutów przedstawionych w podstawie skargi kasacyjnej (pkt 1 i 2).

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. z uwagi na brak podstaw do przyjęcia skargi kasacyjnej do

rozpoznania i zasądzenie na rzecz ZUS O/Lublin kosztów postępowania kasacyjnego według norm prawem przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna odwołującego się nie kwalifikuje się do przyjęcia jej do merytorycznego rozpoznania. Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie (1) występuje istotne zagadnienie prawne, (2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, (3) zachodzi nieważność postępowania lub (4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. W związku z tym wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinien wskazywać, że zachodzi przynajmniej jedna z okoliczności wymienionych w powołanym przepisie, a jego uzasadnienie zawierać argumenty świadczące o tym, że rzeczywiście, biorąc pod uwagę sformułowane w ustawie kryteria, istnieje potrzeba rozpoznania skargi przez Sąd Najwyższy.

Wniesiona w sprawie skarga kasacyjna zawiera wniosek o przyjęcie jej do rozpoznania uzasadniony w ten sposób, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.). Nie można jednak uznać, że skarżący wykazał istnienie przesłanek przyjęcia skargi do rozpoznania określonych w art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 k.p.c.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest zagadnienie nowe, nierozwiązane dotychczas w orzecznictwie, którego wyjaśnienie może przyczynić się do rozwoju prawa. W świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego dotyczącego przyczyny przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c., przedstawienie okoliczności uzasadniających rozpoznanie skargi kasacyjnej ze względu na występujące w sprawie istotne zagadnienie prawne polega na sformułowaniu samego zagadnienia wraz ze wskazaniem konkretnego przepisu prawa, na tle którego to zagadnienie występuje oraz wskazaniu argumentów prawnych, które prowadzą do rozbieżnych ocen prawnych,

w tym także na sformułowaniu własnego stanowiska przez skarżącego. Wywód ten powinien być zbliżony do tego, jaki jest przyjęty przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (postanowienie Sądu Najwyższego z 9 maja 2006 r., V CSK 75/06, LEX nr 1102817). Analogicznie należy traktować wymogi konstrukcyjne samego zagadnienia prawnego, formułowanego w ramach przesłanki z art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. oraz jego związek ze sprawą i skargą kasacyjną, która miałaby zostać rozpoznana przez Sąd Najwyższy. Zagadnienie prawne powinno, przede wszystkim, być sformułowane w oparciu o okoliczności mieszczące się w stanie faktycznym sprawy wynikającym z dokonanych przez sąd ustaleń (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 czerwca 2001 r., III CZP 33/01, LEX nr 52571), a jednocześnie być przedstawione w sposób ogólny i abstrakcyjny tak, aby umożliwić Sądowi Najwyższemu udzielenie uniwersalnej odpowiedzi, niesprowadzającej się do samej subsumcji i rozstrzygnięcia konkretnego sporu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z 15 października 2002 r., III CZP 66/02, LEX nr 57240; z 22 października 2002 r., III CZP 64/02, LEX nr 77033 i z 5 grudnia 2008 r., III CZP 119/08, LEX nr 478179) i pozostawać w związku z rozpoznawaną sprawą, co oznacza, że sformułowane zagadnienie prawne musi mieć wpływ na rozstrzygnięcie danej sprawy (postanowienia Sądu Najwyższego z 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, LEX nr 864002; z 22 listopada 2007 r., I CSK 326/07, LEX nr 560504), a w końcu, dotyczyć zagadnienia budzącego rzeczywiście istotne (poważne) wątpliwości.

Przedstawione przez stronę skarżącą zagadnienia prawne nie uzasadniają przyjęcia niniejszej skargi kasacyjnej do rozpoznania, bowiem nie mają one związku ze stanem faktycznym niniejszej sprawy. Należy bowiem zauważyć, że w realiach rozpoznawanej sprawy to instytucja litewska zwróciła się do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z informacją, że zatrudnienie odwołującego się może mieć charakter iluzoryczny, zaś przedsiębiorstwo, w którym miał być on zatrudniony, nie prowadzi jakiegokolwiek działalności, w związku z czym właściwym, w ocenie organu litewskiego, powinno być ustawodawstwo polskie. To również instytucja litewska wycofała wystawione zaświadczenie A1, które potwierdzało fakt podlegania ubezpieczeniom społecznym na Litwie, jak również nie zgłosiła sprzeciwu wobec informacji o ustaleniu dla odwołującego się ustawodawstwa

polskiego jako właściwego. Zatem status ubezpieczeniowy odwołującego się na Litwie jest jasny, w momencie orzekania przez Sąd drugiej instancji nie podlegał on ustawodawstwu litewskiemu, wobec czego Sąd drugiej instancji musiał ocenić jedynie prawidłowość przeprowadzonej procedury koordynacji, co też uczynił.

Ponadto, należy wskazać, że w niniejszej sprawie stan faktyczny dotyczący rzekomego zatrudnienia odwołującego się na terytorium Litwy uległ zmianie, bowiem w wyniku przeprowadzonej kontroli tamtejszy organ ustalił, że praca odwołującego się ma charakter pozorny i „świadczona” jest na rzecz podmiotu, który w rzeczywistości nie prowadzi jakiegokolwiek działalności. Nie można zatem zgodzić się, że zmiana statusu ubezpieczeniowego odwołującego się wynikać ma wyłącznie z wejścia w życie przepisu art. 14 ust. 5b rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 987/2009 z dnia 16 września 2009 r.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto także, że przesłanka oczywistej zasadności skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.) spełniona jest wówczas, gdy zachodzi niewątpliwa, widoczna na pierwszy rzut oka, tj. bez konieczności głębszej analizy, sprzeczność orzeczenia z przepisami prawa nie podlegającymi różnej wykładni (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; z 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004 nr 3, poz. 49). Musi być zatem oczywiste, że ma miejsce kwalifikowana postać naruszenia prawa, zauważalna *prima facie* przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, która przesądza o wadliwości zaskarżonego orzeczenia w stopniu nakazującym uwzględnienie skargi (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 24 lutego 2012 r., II CSK 225/11, niepubl.; z 23 listopada 2011 r., III PK 44/11, niepubl.). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje przy tym skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274).

W niniejszej sprawie nie przedstawiono jakiejkolwiek argumentacji, która mogłaby uzasadniać uznanie, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Należy wyraźnie podkreślić, że samo odesłanie do uzasadnienia zarzutów kasacyjnych nie spełnia wymogu uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Stwierdzając, że nie zachodzą przyczyny przyjęcia skargi, określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy postanowił zgodnie z art. 398⁹ § 2 k.p.c. Rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów oparto na § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. z 2015 r., poz. 1804).

[SOP]

[ał]